

COMPANY, XIMO (ed.): *El món dels Osona, ca. 1460 - ca. 1540*. - Catàleg de l'exposició celebrada al Museu de Belles Arts de Sant Pius V, València, del 29 de novembre de 1994 al 23 de febrer de 1995. - 307 pàgs., 143 figs., 30 il. color (30 x 23).

Amb motiu de l'exposició celebrada al valencià Museu de Sant Pius V, aparegué el present catàleg, que dirigit per Ximo Company, suposa un molt interessant treball sobre la pintura valenciana dels segles XV i XVI i el seu pas de la tradició figurativa medieval al nou codi de la pintura italiana del Renaixement.

Precedint el catàleg de les obres exposades, el director del Museu de Sant Pius V, Ximo Company, a manera introductòria, ens ofereix una visió del món valencià en l'època en que, aproximadament, es desenvolupà l'activitat pictòrica dels Osona (documentats entre el 1463 i el 1518). Ens retrata la València del moment, que viu una etapa de prosperitat econòmica, de supremacia dins la Corona d'Aragó, però que a la vegada, degut a la fragilitat del seu sistema, es veu sotmesa a diverses conjuntures d'instabilitat política i econòmica.

També pretén Company, a partir de l'estudi de la literatura valenciana del moment, apropar-nos al sentir, a la mentalitat, d'aquella societat valenciana. Tenint present l'obra de figures tan destacades com les de Jordi de Sant Jordi, Joanot Martorell, Ausiàs Marc, Jaume Roig, Joan Roís de Corella o Joan Rocafort, podem veure la diversitat expressiva i de comprensió del món que va caracteritzar la literatura valenciana del segle XV, i que hauríem d'estendre també a l'àmbit de la pintura, en la que es constata una evident pluralitat estilística.

A València, com a la major part de les escoles pictòriques relacionades amb la Corona d'Aragó, es fa clara la doble direcció envers els Països Baixos (Flandes en especial) i Itàlia, una dualitat que perdurà durant tot el segle XV i uns quants anys del XVI, fins que s'acabarà per imposar el nou codi italià. De l'influx flamenc, el més arrelat, sens dubte, en la pintura valenciana d'aquell temps, en podem trobar ja uns primers rastres, el 1390, amb la presència a València del pintor de Gant, Marçal de Sas; també s'han d'apuntar els gustos del monarca Alfons el Magnànim (rei de la Corona d'Aragó entre 1416 i 1458), que envià a Flandes el seu propi pintor, Lluís Dalmau, per a que aprengué dels famosos mestres flamencs, com ara de Jan Van Eyck, que per cert, sabem que va passar per la ciutat l'any 1427; així com la presència (entre 1439 i 1462) del pintor de bruges Lluís Alimbrot. Però tot i que els pintors valencians no abandonaren mai al llarg de tot el segle XV la seva base nòrdica, especialment flamenca, la influència italiana es va detectant persistentment ja des de la primerenca estada a València (1395-1401) del florentí Gherardo Starnina, o per l'activitat del valencià Jacomart (documentat a Nàpols des de 1422 fins a 1450).

Tot i això, no fou fins al 1472 que València no rebé la novetat pictòrica del Renaixement italià, desenvolupada pels italians Paolo de San Leocadio, que va tenir una prolongada relació amb València (entre 1472 i 1519), i Francesco Pagano (entre 1472 i 1481), en els frescos per a l'altar major de la Catedral de València. Però, com ens diu Ximo Company, això no suposà ni molt menys la suplantació de la molt arrelada moda flamenca, el nou codi italià va haver de desenvolupar-se

fins a la seva formulació definitiva, que arribarà amb Vicent Macip (1475-1550) i sobretot amb el seu fill Joan de Joanes (1510-1574).

Un dels tallers que millor recull aquesta heterogenitat de plantejaments, que Company defineix com una *cruïlla d'hispanismes, flamenquismes i italianismes*, és sens dubte el dels Osona. Continua doncs, aquest estudi introductori, amb Roderic d'Osona (ca. 1440-1518), figura de vital importància en el marc de la pintura valenciana d'aquest període, i del qual se'ns ofereix un extens perfil biogràfic, acompanyat, gairebé al final del llibre, per un ampli apèndix documental en el que es recullen totes aquelles notícies documentals que s'han pogut trobar sobre el pintor valencià, i que s'extenen des del 1463 fins al 1518; també es fa menció del fill de Roderic, Francesc d'Osona (ca. 1465-1514?), del que tenim, però, molt poques dades, gairebé sempre lligades a la documentació del seu pare, i que tot i la seva notable activitat en el Regne de València, se'l considera, principalment, com a continuador de l'obra de Roderic. Té un paper destacat en aquest treball el seguiment de la formació i la trajectòria estilística de Roderic d'Osona, essencial per a comprendre les diverses influències que s'aprecien en la seva obra culminant, el retaule del «Calvari», on assoleix, com ens diu Company, *una síntesi excepcional de quasi tota l'obra de l'Europa pictòrica d'aquell moment*. És molt possible que Roderic d'Osona fes un viatge a Flandes, concretament a Gant, on degué conèixer l'obra d'Hugo Van der Goes, el flamenc més relacionat amb l'obra de Roderic, sense descartar però altres múltiples influències, com ara de Dick Bouts o de Just de Gant entre d'altres; aquest suposat viatge vindria a justificar la base flamenca fonamental del seu estil pictòric. D'altra banda, sembla evident que Roderic d'Osona va haver de conèixer als mestres valencians de l'època, i naturalment degué rebre el seu influx pictòric; principalment en destacariem la influència, que es pot considerar recíproca, de Bartolomé Bermejo (documentat a València el 1468), així com també d'altres pintors, com ara el Mestre d'Artés o el Mestre de Cabanyes. En quant a la influència italiana, també es planteja la possibilitat que Roderic visités Itàlia, en especial el focus paduà, degut, en principi, a la suggestió que li havien produït els frescos de la Catedral; amb tot, també és viable la teoria que nega el pressumpte viatge i que afirma que tota la influència italiana de Roderic provenia de les mateixes pintures de San Leocadio i Pagano de la Catedral de València, que també enfonsen les seves arrels en l'escola paduano-ferraresa dels Marco-Zoppo, Cosmè Tura o el mateix Andrea Mantegna.

El catàleg de les trenta obres que formaven l'exposició, procedents la seva majoria del fons del Museu de Sant Pius V, amb d'altres del Museu del Prado, del Museu de Belles Arts de Castelló, de la Catedral de València, de l'església de Sant Nicolau de València, així com de col·leccions particulars de Madrid i Saragossa, es presenta amb un ampli estudi individualitzat de cadascuna de les pintures. Tenint present el paper estel·lar que juga en l'exposició el ja mencionat «Calvari» de Roderic d'Osona, peça acabada de restaurar i que en certa manera propicià aquesta exposició, les pintures seleccionades ens mostren moments puntuals d'aquell moment històric, moments essencials del progressiu desenvolupament de la pintura valenciana d'aquest període cronològic, del pas de la tradició tardo-gòtica al ple Renaixement. Començant per la primera taula, de Joan Reixac, un «Trànsit de

la Verge» que representa l'herència gòtica que encara perviu en la pintura valenciana, tot i que, per la seva data (entre 1460 i 1470), està influenciada per la moda flamenca, passant pel famós *pendant* de la catedral valenciana, de Paolo de San Leocadio i Francesco Pagano, vàries obres de Roderic d'Osona, alguna del seu fill Francesc, de Bartolomé Bermejo, del Mestre d'Artés, del Mestre de Perea, de Fernando Yáñez de la Almediana, de Miquel Esteve..., fins arribar, finalment, al «Sant Sebastià» de Vicent Macip (pintada entre 1540 i 1545), obra ja de caire plenament renaixentista.

Aquest catàleg presenta també un apartat dedicat als procediments emprats en els processos de restauració de les obres, portat a terme pel Departament de restauració del Museu de Sant Pius V, així com el ja mencionat apèndix documental, un quadre cronològic, i les biografies de tots els pintors presents en aquesta exposició.

ALBERT CORBETO I LÓPEZ

BASSEGODA I NONELL, JOAN: *Els treballs i les hores a la Catedral de Barcelona. Un quart de segle d'estudis, projectes i obres (1969-1994)*. - Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts i de Sant Jordi. - Barcelona, 1995. - 252 p., 24 làms. (24 x 17).

En commemoració dels seus primers vint-i-cinc anys com a arquitecte de la Catedral, el prof. Joan Bassegoda i Nonell afegeix a la seva extensa bibliografia un nou llibre sobre el magne monument del que ell té cura. El cardenal-arquebisbe Monsenyor Ricard M. Carles hi ha contribuït amb el pròleg, agraïnt al Dr. Bassegoda «el seu llarg servei a la Catedral», tot recordant-nos la dimensió espiritual d'aquest edifici singular.

Dels apartats introductoris que segueixen, cal destacar, en primer lloc, la senzilla declaració de principis del que ha de ser un arquitecte-restaurador, especialment interessant en aquests mals temps per a altres monuments al nostre país. Així mateix, l'autor fa una síntesi de la seva activitat com a arquitecte de la Catedral, al marge de les intervencions arquitectòniques, que l'han portat a investigar, amb la passió d'erudit que el caracteritza, tots aquells temes relacionats amb la Catedral, amb els que ha ensopegat directament o indirectament. D'altra banda, ell mateix ha divulgat els fruits de les seves recerques en congressos i en publicacions, a Espanya i a fora, i, òbviament, en les classes de Restauració de Monuments als estudiants d'Arquitectura de Barcelona i en els Cursos de Doctorat de la Càtedra Gaudí. El present llibre, doncs, no és només una recopilació de dades i de notícies, sinó el reflex d'una tasca de proporcions comparables a les del monument que les ha generades. Ens relata també, les relacions de la seva família amb la Catedral i les circumstàncies del seu nomenament com a arquitecte-conservador d'aquesta.

A continuació, el cos del llibre recull bàsicament tres tipus d'informacions: